

KOREYS TILIDA SANASH BIRLIKLARI: SONLAR VA HISOB SO‘ZLARINING QO‘LLANISH XUSUSIYATLARI

Xamrayeva Zuxra Nasriddin qizi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Sharq filologiyasi fakulteti 2-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada koreys tilidagi son tizimlari va sanash birliklarining qo‘llanish xususiyatlari tahlil qilinadi. Koreys tilida qadimdan shakllangan sof koreyscha sonlar hamda xitoy-koreys sonlari turli kommunikativ vaziyatlarda o‘ziga xos vazifani bajaradi. Ayniqsa, otlarni sanashda ishlatiladigan hisob so‘zlari son tanlash va grammatik shaklga bevosita ta’sir qiladi. Maqolada 개, 명, 분, 마리, 권, 장, 병, 잔, 대, 번 kabi keng qo‘llanadigan birliklarning ma’nosi va ishlatilishi misollar asosida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, 하나-넷 sonlarining 한-네 shakliga o‘zgarishi, vaqt, sana, pul, telefon raqami va tartib sonlarini ifodalashda qaysi son tizimidan foydalanilishi yoritiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi koreys tilini o‘rganayotgan talabalar uchun son va hisob so‘zlari tizimini izchil tushuntirish hamda ularni amaliy nutqda to‘g‘ri qo‘llashga yordam berishdir.

Kalit so‘zlar: koreys tili, sonlar, sof koreyscha sonlar, xitoy-koreys sonlari, hisob so‘zlari, sanash birliklari, 의존 명사, 수 관형사.

ABSTRACT

This article examines the Korean number system and the use of counter words in counting nouns. Korean uses two major numerical systems: Native Korean numerals and Sino-Korean numerals. Their distribution is not random; particular numerical forms are associated with time, dates, money, addresses, telephone numbers, quantities, and different classes of nouns. The article focuses especially on counter words such as 개, 명, 분, 마리, 권, 장, 병, 잔, 대 and 번. It explains how these counters

combine with numerals and why forms such as 한, 두, 세 and 네 occur instead of 하나, 둘, 셋 and 넷 before many counting units. Examples are provided to show the difference between the two numeral systems in everyday communication. The study also discusses the pedagogical difficulties faced by beginning learners and suggests a systematic approach to learning counters through semantic groups and contextual examples. The findings indicate that understanding Korean counters requires not only memorizing individual words but also recognizing the relationship between numeral type, noun category and communicative context.

Keywords: Korean language, numerals, Native Korean numbers, Sino-Korean numbers, counters, counting units, bound nouns, numeral modifiers.

KIRISH

Koreys tilidagi son tizimini o'rganish nafaqat raqamlarning nomlarini yodlash, balki ularning qaysi grammatik va leksik birliklar bilan birikishini tushunishni ham talab qiladi. O'rganuvchi uchun 'bir', 'ikki', 'uch' kabi sonlarning koreys tilida ikki xil shaklda mavjudligi dastlab qiyinchilik tug'diradi. Masalan, 하나 va 일 ikkalasi ham 'bir' ma'nosini anglatadi, biroq ular bir xil vaziyatlarda qo'llanmaydi. Xuddi shuningdek, 둘 va 이, 셋 va 삼, 넷 va 사 juftliklari ham turli funksional doiralarga ega. Bu farqni anglamasdan turib koreys tilida miqdor, vaqt yoki sanani tabiiy ifodalash qiyin.

Sanash birliklari masalasi mazkur mavzuni yanada murakkablashtiradi. Koreys tilida predmetni shunchaki son bilan ifodalashdan ko'ra, uning turiga mos hisob so'zini tanlash keng tarqalgan. Masalan, kitob uchun 권, odam uchun 명, hayvon uchun 마리, mashina uchun 대, qog'oz kabi yassi buyumlar uchun 장 ishlatiladi. Shu sababli koreys tilidagi hisob so'zlari grammatik hodisa bilan birga semantik tasniflash vositasi ham hisoblanadi. O'rganuvchi predmetning nomini bilish bilan bir qatorda, u bilan qaysi hisob birligi ishlatilishini ham bilishi kerak.

Koreys va o'zbek tillarini qiyoslash mavzuning amaliy ahamiyatini ko'rsatadi. O'zbek tilida ham 'dona', 'nafar', 'bosh', 'juft', 'litr', 'kilogramm' kabi o'lchov va sanash birliklari mavjud. Biroq o'zbek tilidagi umumiy -ta qo'shimchasidan farqli ravishda koreys tilida predmetning turiga qarab alohida hisob so'zining tanlanishi ko'proq seziladi. Shu sababli o'zbek tilida so'zlashuvchi talaba koreys tilidagi hisob birliklarini o'z tilidagi mavjud tushunchalar bilan bog'lab o'rgansa, mavzu nisbatan osonroq o'zlashtiriladi.

Maqolaning ilmiy va amaliy ahamiyati shundan iboratki, unda son tizimi bilan hisob so'zlari alohida-alohida emas, o'zaro bog'liq hodisalar sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada boshlang'ich bosqichda eng ko'p uchraydigan birliklar tanlanib, ularning ma'nosi, grammatik shakli va kommunikativ vazifasi misollar orqali izohlanadi. Bu yondashuv koreys tilini o'rganayotgan talabaning nazariy bilimini kundalik nutq bilan bog'lashga xizmat qiladi.

Koreys tilini o'rganish jarayonida sonlar mavzusi boshlang'ich bosqichdayoq uchraydi. Biroq koreys tilidagi son tizimi boshqa ko'plab tillardagidan farqli ravishda ikki asosiy qatlamning faol qo'llanishi bilan ajralib turadi. Bir tomondan, 하나, 둘, 셋, 넷 kabi sof koreyscha sonlar mavjud bo'lsa, ikkinchi tomondan, 일, 이, 삼, 사 kabi xitoy-koreys sonlari ishlatiladi. Mazkur ikki tizimning mavjudligi koreys tilini o'rganuvchi uchun dastlab murakkab ko'rinsa-da, ularning qo'llanish doirasi muayyan qonuniyatlarga ega. Xususan, sonning o'zi emas, balki undan keyin keladigan ot yoki hisob birligi ham qaysi son tizimini tanlashga ta'sir qiladi.

Koreys tilida predmetlarni sanashda sonni ot bilan bevosita bog'lash har doim ham yetarli emas. Ko'plab hollarda son bilan ot o'rtasida maxsus hisob so'zi, ya'ni sanash birligi keladi. Masalan, 'bir kitob' ma'nosida 책 한 권, 'uch kishi' ma'nosida 세 명, 'ikki it' ma'nosida 개 두 마리 deyiladi. Demak, koreys tilida miqdorni ifodalashda son + hisob so'zi + ot modeli muhim grammatik va leksik qurilma hisoblanadi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, koreys tilini endigina o'rganayotgan talabalar ko'pincha 하나, 둘, 셋, 넷 shakllarini barcha holatlarda qo'llashga yoki barcha predmetlar uchun bitta umumiy hisob so'zidan foydalanishga moyil bo'ladilar. Natijada grammatik jihatdan tushunarli bo'lsa ham, tabiiy koreys nutqiga mos kelmaydigan birliklar yuzaga keladi. Shuning uchun hisob so'zlarini alohida lug'aviy birlik sifatida emas, balki muayyan predmetlar guruhi bilan bog'liq holda o'rganish muhim.

Ushbu maqolaning maqsadi koreys tilidagi sonlarning asosiy turlarini tavsiflash, hisob so'zlarining vazifasini ochib berish va ularning amaliy qo'llanishini tizimlashtirishdan iborat. Tadqiqotda quyidagi savollarga javob izlanadi: koreys tilida qaysi vaziyatlarda sof koreyscha va xitoy-koreys sonlari ishlatiladi; hisob so'zlari qanday guruhlarga bo'linadi; sonlar hisob so'zlari bilan birikganda qanday shakliy o'zgarishlarga uchraydi; bu tizimni o'zbek tilida so'zlashuvchi talabalar uchun qanday osonlashtirish mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, koreys tilidagi sonlar odatda boshlang'ich grammatik kurslarda ikki asosiy guruhga ajratiladi. Korean Grammar in Use: Beginning qo'llanmasida sonlar, vaqt, sana va hisob so'zlari amaliy misollar bilan izohlanadi [1]. Bunday materiallar koreys tilini ikkinchi til sifatida o'rganuvchilar uchun son tizimini vaziyatlar asosida tushunishga imkon beradi. Ayniqsa, sonlarni alohida jadval sifatida emas, ot va hisob so'zlari bilan birga berish usuli boshlang'ich bosqich uchun qulaydir.

National Institute of Korean Language materiallari koreys tilining me'yoriy qo'llanishini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Mazkur institutning lug'aviy va savol-javob materiallari yordamida 하나, 둘, 셋, 넷 shakllarining hisob birliklari oldidagi qisqa ko'rinishlari hamda turli hisob so'zlarining ma'nolari tekshirildi [3–6]. Rasmiy lug'at materiallaridan foydalanish maqoladagi misollarni tasodifiy internet manbalaridan emas, me'yoriy til materiallaridan olish imkonini beradi.

Metodologiyaning birinchi bosqichi tavsifiy tahlildan iborat bo'ldi. Bunda koreys tilidagi ikki son tizimining shakllari va qo'llanish sohalari tavsiflandi. Ikkinchi bosqichda hisob so'zlari semantik guruhlarga ajratildi. Uchinchi bosqichda vaqt, sana, pul, odam, hayvon, kitob va texnika kabi kontekstlar qiyoslandi. To'rtinchi bosqichda o'zbek tilidagi sanash birliklari bilan umumiy va farqli jihatlar ko'rsatildi.

Tadqiqotda misollarni tanlashda boshlang'ich darajadagi talaba kundalik hayotda uchratishi mumkin bo'lgan birliklarga ustuvorlik berildi. Shu sababli murakkab terminologiya imkon qadar cheklab qo'yildi va grammatik izohlar sodda tilda berildi. Maqolaning maqsadi barcha koreys hisob so'zlarini to'liq sanab chiqish emas, balki ularning ishlash mexanizmini tushuntirishdir.

Koreys tilidagi sonlar va hisob birliklari koreys tilini o'qitishga mo'ljallangan grammatik qo'llanmalarda muhim mavzulardan biri sifatida beriladi. Ahn, Lee va Han tomonidan yaratilgan Korean Grammar in Use: Beginning qo'llanmasida sonlar alohida mavzu sifatida sof koreyscha va xitoy-koreys sonlariga ajratib o'rganiladi [1]. Darakwon nashriyotining boshlang'ich darajadagi materiallarida ham Sino-Korean numbers, Native Korean numbers va Time kabi mavzular izchil joylashtirilgan [2]. Bu holat son tizimining koreys tilini boshlang'ich bosqichda egallashdagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Koreys tilining rasmiy lug'aviy va grammatik me'yorlarini o'rganishda National Institute of Korean Language (국립국어원) materiallari muhim manba hisoblanadi. Mazkur institutning onlayn savol-javob materiallarida birlik bildiruvchi so'zlar oldidan keladigan son shakllari haqida aniq izohlar berilgan. Xususan, 하나, 둘, 셋, 넷 hisob birliklari oldidan kelganda 한, 두, 세, 네 shakllarida ishlatilishi qayd etilgan [3]. Shuningdek, 마리 kabi birliklar oldidan 한 마리, 두 마리, 세 마리, 네 마리 shakllarining qo'llanishi ko'rsatiladi [4].

Metodologik jihatdan maqolada tavsifiy, qiyosiy va kontekstual tahlil usullaridan foydalanildi. Tavsifiy usul yordamida koreys tilidagi ikki son tizimi va

asosiy hisob soʻzlarining funksiyalari izohlandi. Qiyosiy usul orqali ayrim holatlar oʻzbek tilidagi sanash usullari bilan taqqoslandi. Kontekstual tahlil esa son + hisob soʻzi + ot shakllarining real kommunikativ vaziyatlarda qanday ishlashini koʻrsatishga xizmat qildi. Tahlilda koreys tilining rasmiy lugʻaviy manbalari va boshlangʻich darajadagi grammatik qoʻllanmalar asos qilib olindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga koʻra, koreys tilidagi sanash tizimida son va hisob soʻzi oʻrtasida kuchli grammatik bogʻliqlik mavjud. Bir xil raqam turli birliklar bilan birikkanda shaklan bir xil qolishi mumkin, lekin uning vazifasi hisob soʻziga qarab oʻzgaradi. Masalan, 세 명 odamlarning sonini, 세 권 kitoblarning sonini, 세 마리 hayvonlarning sonini, 세 대 texnik vositalarning sonini bildiradi. Demak, son miqdorni, hisob soʻzi esa sanalayotgan obyektning turini aniqlashtiradi.

Yana bir muhim natija shundan iboratki, son tizimini tanlash koʻpincha otning oʻziga emas, undan keyingi yoki u bilan bogʻliq birlikka qarab aniqlanadi. Soat uchun 시 bilan sof koreyscha sonlar, daqiqa va soniya uchun 분 va 초 bilan xitoy-koreys sonlari ishlatiladi. Bu holat koreys tilidagi sonlarning funksional taqsimoti qatʼiy va kontekstga bogʻliq ekanini koʻrsatadi.

Tahlil natijalari koreys tilidagi sanash tizimini uchta oʻzaro bogʻliq komponent orqali tushuntirish mumkinligini koʻrsatdi: son turi, hisob soʻzi va sanalayotgan ot. Ushbu uchlikdan birining notoʻgʻri tanlanishi butun birikmaning tabiiyligini pasaytirishi mumkin. Shuning uchun koreys tilidagi sanash birliklarini oʻrganishda faqat sonlarni yodlash yetarli emas.

1. SOF KOREYSCHA SONLAR

Sof koreyscha sonlar koreys tilining ichki leksik qatlamiga mansub boʻlib, kundalik sanash va ayrim vaqt ifodalarida faol ishlatiladi. Asosiy shakllari quyidagicha: 하나 (bir), 둘 (ikki), 셋 (uch), 넷 (toʻrt), 다섯 (besh), 여섯 (olti), 일곱

(yetti), 여덟 (sakkiz), 아홉 (to‘qqiz), 열 (o‘n). Hisob so‘zlari bilan birikishda dastlabki to‘rtta sonning shakli ko‘pincha o‘zgaradi: 하나 → 한, 둘 → 두, 셋 → 세, 넷 → 네.

Son	Mustaqil shakl	Hisob so‘zi oldidagi shakl	Misol
1	하나	한	한 명 — bir kishi
2	둘	두	두 권 — ikki kitob
3	셋	세	세 마리 — uchta hayvon
4	넷	네	네 개 — to‘rtta dona
5	다섯	다섯	다섯 명 — besh kishi
6	여섯	여섯	여섯 개 — olti dona
7	일곱	일곱	일곱 명 — yetti kishi
8	여덟	여덟	여덟 마리 — sakkizta hayvon
9	아홉	아홉	아홉 개 — to‘qqiz dona
10	열	열	열 명 — o‘n kishi

Ushbu shakliy almashuv tasodifiy hodisa emas, balki koreys tilida mustahkamlangan grammatik qo‘llanishdir. National Institute of Korean Language ma’lumotlarida birlikni bildiruvchi so‘z oldida 하나, 둘, 셋, 넷 emas, balki 한, 두, 세,

네 shakllarining qo'llanishi odatiy ekani izohlangan [3]. Shu sababli boshlang'ich o'rganuvchi '한 명', '두 개', '세 권', '네 마리' kabi birikmalarni yaxlit model sifatida o'zlashtirishi maqsadga muvofiq.

2. XITOY-KOREYS SONLARI

Xitoy-koreys sonlari tarixiy jihatdan xitoy ierogliflari asosidagi lug'aviy qatlam bilan bog'liq bo'lib, zamonaviy koreys tilida juda keng qo'llanadi. Ularning asosiy shakllari 일, 이, 삼, 사, 오, 육, 칠, 팔, 구, 십 tarzida davom etadi. O'nlik, yuzlik, minglik va undan katta birliklarni ifodalashda ham aynan shu tizim faol hisoblanadi. Koreys tilidagi rasmiy lug'atda 일 'birinchi son' sifatida qayd etilgan va 하나 uning mos koreyscha shakli sifatida ko'rsatiladi [5].

Xitoy-koreys sonlari sanalarda, pul miqdorlarida, telefon raqamlarida, daqiqalarda, qavat va xonalarni belgilashda, matematik ifodalarda hamda ko'plab rasmiy miqdoriy ko'rsatkichlarda ishlatiladi. Masalan, 2026 yil 2026 년 — 이천이십육 년 tarzida, 5 000 won 5,000 원 — 오천 원 tarzida o'qiladi. Telefon raqamlarini o'qishda ham odatda xitoy-koreys sonlari ishlatiladi.

Raqam	Xitoy-koreyscha	O'zbekcha
1	일	bir
2	이	ikki
3	삼	uch
4	사	to'rt
5	오	besh
6	육	olti
7	칠	yetti
8	팔	sakkiz
9	구	to'qqiz

10	십	o'n
100	백	yuz
1000	천	ming
10000	만	o'n ming

3. HISOB SO'ZLARI TUSHUNCHASI

Koreys tilidagi hisob so'zlari sanalayotgan predmet, shaxs yoki hodisaning turini ko'rsatadigan birliklardir. Koreys grammatikasida bunday birliklarning muhim qismi 의존 명사, ya'ni bog'liq yoki yordamchi otlar sifatida izohlanadi. Ular ko'pincha mustaqil ma'noda emas, balki oldidagi son bilan birgalikda miqdorni ifodalash uchun xizmat qiladi. Masalan, 명 odamlarni, 마리 hayvonlarni, 권 kitoblarni, 장 yassi varaq yoki qog'ozlarni sanashda ishlatiladi.

Hisob so'zlarining mavjudligi koreys tilidagi sanashni semantik jihatdan ancha aniq qiladi. Masalan, o'zbek tilida 'uchta kitob' deyilganda 'ta' umumiy hisob birligi bo'lsa, koreys tilida 책 세 권 deyiladi. Bu yerda 권 aynan kitob kabi jildlangan narsa uchun ishlatiladi. Shunday qilib, hisob so'zi sanalayotgan obyektning xususiyatini ham bildiradi.

Hisob so'zi	Ma'nosi	Misol	Tarjima
개	dona, umumiy predmet	사과 세 개	uchta olma
명	kishi	학생 두 명	ikki talaba
분	kishi, hurmat shakli	선생님 한 분	bir nafar o'qituvchi
마리	hayvon	고양이 네 마리	to'rtta mushuk
권	kitob, jild	책 두 권	ikki kitob

장	varaq, qog'oz, yassi buyum	종이 세 장	uch varaq qog'oz
병	shisha/idish	물 두 병	ikki butilka suv
잔	stakan/piyola	커피 한 잔	bir piyola qahva
대	mashina va texnika	차 한 대	bitta mashina
번	marta, tartib/raqam	두 번	ikki marta

4. ENG KO'P ISHLATILADIGAN HISOB BIRLIKLARI

개 koreys tilida eng umumiy hisob so'zlaridan biridir. U turli buyumlar va predmetlarni sanashda qo'llanadi: 사과 한 개 (bir dona olma), 연필 두 개 (ikki dona qalam), 선물 세 개 (uchta sovg'a). Biroq barcha otlar bilan 개 ishlatish tabiiy hisoblanmaydi. Masalan, kitob uchun 권, odam uchun 명, hayvon uchun 마리 kabi maxsus birliklar mavjud.

명 va 분 odamlarni sanash uchun ishlatiladi. 명 neytral yoki umumiy birlik sifatida keng tarqalgan: 학생 세 명 — uch talaba. 분 esa odatda hurmat ifodasini kuchaytiradi: 선생님 두 분 — ikki nafar o'qituvchi. Demak, hisob so'zi nafaqat miqdorni, balki nutqdagi ijtimoiy munosabatni ham ifodalashi mumkin.

마리 hayvonlarni sanashda qo'llanadi: 강아지 한 마리 — bitta kuchukcha; 고양이 두 마리 — ikkita mushuk. 권 kitob va jildlangan nashrlar uchun, 장 esa qog'oz, surat, chipta kabi yassi buyumlar uchun ishlatiladi. 병 butilka yoki shisha idishdagi mahsulotlarni, 잔 esa stakan yoki piyoladagi ichimlikni sanashda qo'llanadi.

대 mashina, kompyuter, televizor va boshqa texnik qurilmalar uchun ishlatiladi. Masalan, 자동차 두 대 — ikkita avtomobil; 컴퓨터 세 대 — uchta kompyuter. 번 esa predmetning o'zini emas, harakatning takrorlanish sonini yoki raqamlangan tartibni bildirishi mumkin. Rasmiy koreys lug'atida 번 ish-harakatning necha marta bajarilganini ko'rsatuvchi birlik sifatida ham qayd etilgan va u odatda 한, 두, 세, 네 kabi sof koreyscha sonlar bilan birikishi ko'rsatilgan [6].

5. VAQTNI IFODALASHDA IKKI SON TIZIMINING QO'LLANISHI

Koreys tilidagi son tizimlarini o'zlashtirishda vaqtni ifodalash juda yaxshi misol bo'la oladi. Soatni bildiruvchi 시 bilan ko'pincha sof koreyscha sonlar ishlatiladi: 한 시 — soat bir, 두 시 — soat ikki, 세 시 — soat uch, 네 시 — soat to'rt. Daqiqa va soniyani bildiruvchi 분 va 초 bilan esa xitoy-koreys sonlari qo'llanadi: 오 분 — besh daqiqa, 십 분 — o'n daqiqa, 삼십 초 — o'ttiz soniya.

Bu tizim koreys tilini o'rganuvchilar uchun muhim signal vazifasini bajaradi: bir xil vaqt ifodasida ikki xil son tizimi birga qatnashishi mumkin. Masalan, 세 시 십오 분 'soat 3:15' ma'nosini beradi. Bu yerda 세 sof koreyscha, 십오 esa xitoy-koreys sonidir. Sejong Hakdang materiallarida ham native Korean numbers soat bilan, Sino-Korean numbers esa daqiqa bilan qo'llanishi alohida ko'rsatilgan [7].

6. SANA, YIL, OY VA KUNNI IFODALASH

Sana bilan bog'liq birliklarda xitoy-koreys sonlari ustunlik qiladi. Yil, oy va kunni ifodalashda 년, 월, 일 birliklari ishlatiladi: 이천이십육 년 — 2026-yil; 구 월 — sentyabr; 이 일 — 2-kun. Shu jihatdan sana ifodasi vaqtning 'soat' qismidan farq qiladi.

Masalan, 2026-yil 9-sentabr sanasini 이천이십육 년 구 월 구 일 tarzida o'qish mumkin. Bu yerda barcha sonlar xitoy-koreys tizimiga mansub. Demak, sonlarni tanlashda faqat raqamning kattaligi emas, balki u qaysi o'lchov yoki vaqt birligi bilan bog'langaniga e'tibor berish kerak.

7. PUL, TELEFON RAQAMI VA MANZILLARDA SONLAR

Pul miqdorini ifodalashda xitoy-koreys sonlari ishlatiladi. Won valyuta birligi 원 bilan keladi: 천 원 — ming von, 오천 원 — besh ming von, 만 원 — o'n ming von. Raqam kattalashgan sari 십, 백, 천, 만 kabi birliklar tizimli ravishda qo'shiladi.

Telefon raqamlarini o'qishda ham xitoy-koreys sonlari ishlatiladi. Masalan, 010-1234-5678 kabi raqamlar 공, 일, 이, 삼 va boshqa xitoy-koreys sonlari yordamida o'qiladi. Manzil va raqamlangan joylarda ham xitoy-koreys sonlarining ishlatilishi keng tarqalgan. Bu holatlar rasmiy va kundalik kommunikatsiyada son tizimining funksional farqini ko'rsatadi.

8. HISOB SO'ZLARI VA OTLARNING BIRIKISH MODELLARI

Koreys tilida sanashning asosiy modeli ko'pincha [ot + son + hisob so'zi] yoki [son + hisob so'zi + ot] ko'rinishida uchraydi. Masalan, 책 두 권, 학생 세 명, 사과 네 개 kabi birikmalarda ot oldinda kelib, undan keyin miqdor ifodalanishi mumkin. Kontekstga qarab son va hisob so'zi otning oldida ham ishlatiladi.

Hisob so'zlari bilan bog'liq muhim xususiyatlardan biri — ularning ot turiga qarab tanlanishidir. O'rganuvchi 'bitta', 'ikkita', 'uchta' kabi umumiy miqdorlarni koreyschaga avtomatik ravishda 하나, 둘, 셋 deb ko'chirmasligi kerak. Masalan, 'uchta kitob' 세 권, 'uchta odam' 세 명, 'uchta hayvon' 세 마리 shaklida ifodalanadi.

Shu sababli koreys tilini o'rgatishda hisob so'zlarini alohida ro'yxat sifatida yodlashdan ko'ra, predmet guruhi bilan birga o'rganish samaraliroqdir. Masalan, '책—권', '사람—명', '동물—마리', '차—대', '종이—장' kabi juftliklar o'quvchi xotirasida mustahkamroq saqlanadi.

9. NATIJALARNI TIZIMLASHTIRISH

Qo'llanish sohasi	Son turi	Asosiy birliklar	Misol
----------------------	----------	---------------------	-------

Odamlar	Sof koreyscha	명/분	학생 세 명
Hayvonlar	Sof koreyscha	마리	개 두 마리
Kitoblar	Sof koreyscha	권	책 세 권
Umumiy predmetlar	Sof koreyscha	개	사과 네 개
Mashina/texnika	Sof koreyscha	대	차 한 대
Soat	Sof koreyscha	시	세 시
Daqiqa	Xitoy- koreyscha	분	십 분
Soniya	Xitoy- koreyscha	초	삼십 초
Sana	Xitoy- koreyscha	년/월/일	구 월 구 일
Pul	Xitoy- koreyscha	원	오천 원
Telefon	Xitoy- koreyscha	raqam	공 일 공...
Marta	Sof koreyscha	번	두 번

MUHOKAMA

Koreys tilidagi sanash birliklarini o'rganish jarayonida uchraydigan eng katta qiyinchiliklardan biri — ona tilidagi modelni to'g'ridan-to'g'ri koreys tiliga ko'chirishdir. O'zbek tilida ko'plab predmetlar bilan '-ta' qo'shimchasidan

foydalanish mumkinligi sababli talaba koreys tilida ham 개 ni universal birlik sifatida tasavvur qilishi mumkin. Aslida esa 개 umumiy predmetlar uchun qulay bo'lsa-da, kitob, odam, hayvon yoki transport uchun maxsus birliklar ko'proq tabiiy hisoblanadi.

Masalan, 'uchta kitob'ni 세 개의 책 deb ifodalash grammatik jihatdan ma'noni yetkazishi mumkin bo'lsa-da, boshlang'ich o'rganuvchi uchun odatiy va tabiiy model 책 세 권 yoki 세 권의 책 ekanini bilish muhim. Xuddi shuningdek, 'ikki nafar talaba' uchun 학생 두 명, 'ikki mushuk' uchun 고양이 두 마리, 'ikki mashina' uchun 자동차 두 대 kabi birikmalar predmetning semantik guruhini hisobga oladi.

Hisob so'zlarining yana bir qiziqarli tomoni — ayrim birliklarning hurmat ma'nosini ifodalashi. 명 odamlarni umumiy sanashda ishlatilsa, 분 hurmat ma'nosini kuchaytirishi mumkin. Masalan, 선생님 한 분 iborasida son bilan birga murojaat qilinayotgan shaxsga nisbatan hurmat ham aks etadi. Bu holat hisob so'zlari faqat matematik miqdorni ifodalovchi vosita emasligini ko'rsatadi.

Ta'lim nuqtai nazaridan, hisob so'zlarini yodlashda ularni tematik guruhlariga ajratish samarali bo'lishi mumkin. Masalan, 'insonlar' guruhi uchun 명, 분; 'hayvonlar' uchun 마리; 'nashrlar' uchun 권; 'yassi predmetlar' uchun 장; 'ichimlik idishlari' uchun 병, 잔; 'transport va texnika' uchun 대 kabi guruhlar tuziladi. Keyin har bir birlik bilan 3–5 ta sodda gap tuzilsa, o'quvchi birlikning vazifasini mexanik emas, kontekstual ravishda o'zlashtiradi.

Sonlarni o'rgatishda ham xuddi shunday usuldan foydalanish mumkin. Masalan, 하나–한, 둘–두, 셋–세, 넷–네 juftliklarini 'mustaqil son' va 'hisob so'zi oldidagi shakl' sifatida parallel ko'rsatish kerak. Shunda o'quvchi 한, 두, 세, 네 shakllarini alohida yangi sonlar deb emas, ma'lum grammatik muhitda ishlatiladigan shakllar deb tushunadi.

Ikki son tizimining mavjudligi koreys tilining tarixiy va lug'aviy qatlamlari bilan bog'liq bo'lsa-da, boshlang'ich o'rganuvchi uchun uning amaliy tomoni

muhimroqdir. Ya'ni 'qaysi son qayerda ishlatiladi?' degan savolga vaziyatlar orqali javob berish samarali. Masalan, yoshni aytish, soatni aytish, sana yozish, pul miqdorini aytish va telefon raqamini o'qish alohida mashq qilinsa, son tizimlari orasidagi farq tezroq mustahkamlanadi.

Qiyosiy jihatdan o'zbek va koreys tillarida sanashning umumiy tomoni — miqdorni aniq birlik orqali ifodalash ehtiyojidir. Farqi esa koreys tilida hisob so'zlarining grammatiklashgan va kundalik nutqda juda faol ishlatilishidadir. O'zbek tilidagi 'nafar' va koreys tilidagi 명 yoki 분 o'rtasidagi funksional o'xshashlik o'quvchi uchun yaxshi tayanch bo'la oladi. Bunday qiyosiy yondashuv yangi til materialini mavjud bilimlar bilan bog'lashga yordam beradi.

Shuni ham ta'kidlash kerakki, hisob so'zlari bo'yicha keltirilgan guruhlar qat'iy va barcha vaziyatlarni qamrab oluvchi ro'yxat emas. Tabiiy koreys nutqida predmetning shakli, idishi, o'lchami va kommunikativ vaziyatiga qarab boshqa ko'plab birliklar ham ishlatiladi. Shu sababli yuqori darajalarda o'rganuvchi hisob so'zlarining sinonimik va kontekstual farqlarini ham o'rganishi kerak.

Olingan natijalar koreys tilidagi son va hisob so'zlari tizimini oddiy 'ikki xil raqamlar ro'yxati' sifatida tushuntirish yetarli emasligini ko'rsatadi. Bu tizimda son turi grammatik birlik, hisob so'zi esa semantik tasniflovchi vazifani bajaradi. Shuning uchun koreys tilini o'rganuvchi uchta savolni ketma-ket berishi foydali: nimani sanayapman, qaysi hisob so'zi kerak va qaysi son tizimi ishlatiladi?

Birinch muammo — sof koreyscha sonlarning hisob so'zlari bilan birikishidagi qisqa shakllardir. 하나, 둘, 셋, 넷 shakllarining 한, 두, 세, 네 ko'rinishiga o'tishi o'zbek tilida so'zlashuvchi o'quvchi uchun dastlab yodlashni talab qiladi. Biroq bu shakllarni istisno sifatida emas, yagona grammatik model sifatida o'zlashtirish mumkin. Masalan, 'bir odam', 'ikki odam', 'uch odam', 'to'rt odam' ketma-ketligi 한 명, 두 명, 세 명, 네 명 sifatida yodlansa, shakl o'zgarishi tabiiylashadi.

Ikkinchi muammo — bitta hisob soʻzini haddan tashqari umumlashtirishdir. Oʻzbek tilida ‘-ta’ koʻplab predmetlar bilan ishlatilgani sababli oʻrganuvchi koreys tilida ham 개 ni barcha holatlarda qoʻllashga urinishi mumkin. Biroq koreys tilida 권, 장, 마리, 대, 병, 잔 kabi birliklar predmetning turini aniqroq koʻrsatadi. Shu sababli hisob soʻzlari koreys tilining leksik-madaniy xususiyatlaridan biri sifatida ham qaralishi mumkin.

Uchinchi masala — xitoy-koreys va sof koreyscha sonlarning bir kontekstda uchrashidir. Masalan, soatni ifodalashda 시 bilan sof koreyscha, 분 bilan xitoy-koreyscha son ishlatiladi. Bu holat oʻquvchiga son tanlashning faqat son qiymatiga emas, grammatik birlikka ham bogʻliqligini koʻrsatadi. Demak, son tizimini oʻrganishda mavzularni ‘1 dan 10 gacha sonlar’ tarzida emas, ‘sonlar + birliklar’ modeli asosida oʻrganish samaraliroq.

Qiyosiy nuqtai nazardan, oʻzbek tilida ham predmetlarni guruhlash uchun dona, nafar, bosh, juft, litr, kilogramm kabi birliklar ishlatiladi. Shu jihatdan koreys tilidagi hisob soʻzlari oʻzbek tilida soʻzlashuvchi talaba uchun mutlaqo begona hodisa emas. Farq shundaki, koreys tilida bunday birliklar kundalik sanashda juda tizimli va keng qoʻllanadi. Bu oʻxshashlikdan oʻquv jarayonida didaktik vosita sifatida foydalanish mumkin.

Maqola doirasida koʻrib chiqilgan birliklar koreys tilidagi barcha hisob soʻzlarini qamrab olmaydi. Koreys tilida mahsulot, kiyim, qogʻoz, idish, transport, odam, hayvon, vaqt va boshqa obyektlar uchun koʻplab maxsus birliklar mavjud. Shuning uchun boshlangʻich bosqichda eng koʻp uchraydigan birliklarni oʻzlashtirib, keyinchalik mavzuga qarab yangi hisob soʻzlarini qoʻshib borish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Yuqoridagi tahlil koreys tilidagi sonlar va hisob soʻzlari bir-biridan ajralgan mavzu emasligini koʻrsatadi. Son miqdorni bildirsa, hisob soʻzi sanalayotgan

obyektning turini aniqlashtiradi. Natijada koreys tilida miqdor ifodasi uch tarkibli tizim — obyekt, son va hisob birligi — orqali aniqroq shakllanadi.

Amaliy jihatdan koreys tilini o'rganuvchi avvalo eng faol birliklarni egallashi maqsadga muvofiq: 개, 명, 분, 마리, 권, 장, 병, 잔, 대 va 번. Keyingi bosqichda vaqt, sana, pul va boshqa maxsus sohalarga tegishli birliklar o'rganiladi. Bunda har bir hisob so'zini kamida bir necha sodda gap ichida qo'llash nazariy yodlashdan ko'ra foydaliroqdir.

Shuningdek, 하나–한, 둘–두, 셋–세, 넷–네 shakllarini mustahkamlash koreys tilidagi tabiiy sanash nutqini shakllantirish uchun zarur. Xitoy-koreys sonlarini sana, pul, telefon raqami, daqiqa va soniya kabi kontekstlar bilan bog'lash esa ikki tizimni farqlashni osonlashtiradi.

Umumiy xulosa sifatida aytish mumkinki, koreys tilidagi sanash birliklari tilning grammatik tuzilishi bilan birga koreyslarning predmetlarni tasniflash va miqdorni ifodalash usullarini ham aks ettiradi. Mazkur mavzuni o'zlashtirish koreys tilida kundalik muloqotning aniqligi va tabiiyligini oshiradi. Kelgusidagi tadqiqotlarda hisob so'zlarining tarixiy kelib chiqishi, dialektal farqlari, zamonaviy so'zlashuv tilidagi qisqarishlari hamda koreys va o'zbek tillaridagi sanash birliklarining kengroq qiyosiy tahlilini o'rganish mumkin.

Koreys tilida sanash birliklari sonlarni oddiy raqam sifatida emas, balki predmet, vaqt yoki hodisaning turi bilan bog'liq holda ifodalash imkonini beradi. Tadqiqot davomida koreys tilida sof koreyscha va xitoy-koreys sonlarining funksional taqsimoti mavjudligi, hisob so'zlari esa ushbu tizimning muhim tarkibiy qismi ekani aniqlandi.

Sof koreyscha sonlar, ayniqsa, odamlar, hayvonlar, buyumlar, kitoblar va soatni ifodalashda faol qo'llanadi. Xitoy-koreys sonlari esa sanalar, pul, daqiqa, soniya, telefon raqamlari, rasmiy raqamlar va katta miqdorlarni ifodalashda muhim o'rin tutadi. Biroq bu taqsimot faqat umumiy qoida sifatida emas, muayyan hisob so'zlari va grammatik birliklar bilan birgalikda o'rganilishi kerak.

Hisob soʻzlarining asosiy vazifasi sanalayotgan obyektни tasniflash va miqdorni aniq ifodalashdan iborat. 개, 명, 분, 마리, 권, 장, 병, 잔, 대 va 번 kabi birliklar kundalik koreys nutqida keng qoʻllanadi. Shuningdek, 하나, 둘, 셋, 넷 sonlarining hisob soʻzlari oldidan 한, 두, 세, 네 shakliga oʻtishi koreys tilining muhim grammatik xususiyatidir.

Koreys tilini oʻrganayotgan talabalar uchun sonlarni alohida yodlashdan koʻra, ularni hisob soʻzlari bilan birga oʻrganish maqsadga muvofiq. Masalan, 책–한 권, 사람–한 명, 고양이–한 마리, 자동차–한 대 kabi birikmalarni kontekstda takrorlash sanash tizimini tezroq oʻzlashtirishga yordam beradi. Shunday yondashuv nafaqat grammatik toʻgʻrilikni, balki tabiiy kommunikativ nutqni ham shakllantiradi.

Umuman olganda, koreys tilidagi sanash birliklari koreys tilining grammatik qurilishi va milliy nutq madaniyatini oʻrganishda muhim mavzulardan biridir. Ularni toʻgʻri oʻzlashtirish koreys tilida kundalik muloqot, xarid, vaqtni belgilash, taʼlim, transport va boshqa koʻplab kommunikativ vaziyatlarda aniq va tabiiy fikr bildirish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI (REFERENCES)

1. Ahn, J.-m., Lee, K.-a., & Han, H.-y. (2010). Korean Grammar in Use: Beginning. Darakwon.
2. Darakwon. (2025). Korean Grammar in Use: Beginning and Korean language learning materials. Darakwon.
3. National Institute of Korean Language. (2026). 하나 마리, 한 마리. Online Q&A. <https://www.korean.go.kr/>
4. National Institute of Korean Language. (2026). 세는 단위 앞에 붙는 말. Online Q&A. <https://www.korean.go.kr/>
5. National Institute of Korean Language. (n.d.). 일 (一/壹). Korean-English Learners' Dictionary. <https://krdict.korean.go.kr/>

6. National Institute of Korean Language. (n.d.). 변 (番). Korean-English Learners' Dictionary. <https://krdict.korean.go.kr/>

7. National Institute for International Education. (n.d.). King Sejong Institute educational materials: Korean language grammar and vocabulary resources.

MANBALAR BO'YICHA QISQA IZOH

Maqoladagi asosiy grammatik kuzatishlar koreys tilini o'qitishga mo'ljallangan boshlang'ich grammatik qo'llanmalar hamda National Institute of Korean Language materiallari asosida umumlashtirildi. Xususan, hisob so'zlari oldidan 한, 두, 세, 네 shakllarining ishlatilishi va 변 kabi birliklarning vazifalari rasmiy lug'aviy manbalar bilan tekshirildi. [3–6]